

Amphipholis squamata

Dvärgormstjärna

Tagghudingar, Ormstjärnor

NE NA LC **DD** NT VU EN CR RE
Kunskapsbrist (DD)

Klass: Ophiuroidea (ormstjärnor), **Ordning:** *Ophiurida*, **Familj:** Amphiuridae (trådormstjärnor), **Släkte:** *Amphipholis*, **Art:** *Amphipholis squamata* - dvärgormstjärna (Delle Chiaje, 1828) **Synonymer:** *Asterias squamata* Delle Chiaje, 1828, *Ophiura elegans* W.E.Leach, 1815, *Ophiura neglecta* G.Johnston, 1835, *Amphipholis tenera* Lütken, 1856, *Amphipholis lineata* Ljungman, 1872, *Amphipholis tenuispina* (Ljungman, 1865)

Kännetecken

En liten, rund ormstjärna med ljusa radialsköldar. Den är hermafrodit och föder fullt utvecklade små ormstjärnor. Skivan är upp till 5 mm i diameter. Den är rund, slät (täckt av tunna fjäll/plåtar) och grågul i färgen. Skivan sitter ganska löst runt skelettet kring munnen och kan lätt lossna om man inte hanterar djuret försiktigt. Radialsköldarna är korta och breda men tydliga, ljusa och något halvmånformiga. Armarna är tunna och blir upp till 2 cm långa. De har 3-4 korta, koniska taggar på varje segment. Armarna kan vara ljusare än skivan och ibland ha smala, mörka ränder. Plåtarna på armarnas undersida är trekantiga, medan de på översidan är rundare. Nära skivan finns ett par fotpapiller per ambulakralpor, nära armspetsarna däremot bara en fotpapill. Under tandraden på varje käke sitter ett par infradentalpapiller, och på varje käke finns två munpapiller.

Utbredning och status

Dvärgormstjärna förekommer längs hela Sveriges västkust, i Öresund, Kattegatt, Skagerrak och Nordsjön, längs hela Norges fastlandskust (periodvis upp till Björnön och möjligen österut till Murmansk) samt västerut till Brittiska öarna. Arten påträffas någorlunda regelbundet längs den svenska västkusten. Den är dessutom funnen i strandzonen i Medelhavet och påträffad i nästan alla världens hav, vilket i jämförelse med utbredningen hos andra ormstjärnearter kastar tvivel över att det är fråga om samma art.

Hos oss lever arten inte ovanför salthaltssprångskiktet, men går i andra områden med högre salthalt ända upp i tidvattensregionen. Vid de brittiska öarna finns den i tidvattenszonens lägre delar men går högre upp i tidvattenpölar. Den lever där under stenar och klippor, men är särskilt vanlig bland rödalgen *Corallina*. Dess högsta populationstäthet i Nordsjön verkar vara i de sydliga delarna, och där speciellt runt den nedre tidvattensgränsen. Det förefaller som om dess utbredning begränsas av låga vintertemperaturer (under 2 °C) och låga salthalter (ca 30 PSU). Många författare säger att arten förmodligen har en vidsträckt utbredning och kan vara vanlig, men att den lätt förbises och därför är dåligt känd. Varken Théel (1907), Molander (1928) eller Gislén (1929, 1930) nämner arten, men Jägerskiöld (1971) anger den från 14 stationer i Kosterområdet och 9 stationer i södra Kattegatt. Brattström (1941) meddelar dock att Gislén informerat honom om att arten i Bohuslän påträffats på alger under nedbrytning, vilka rasat ned till större djup. Arten förefaller i våra dagar vara relativt sällsynt och tycks ha minskat under senare år. I Kattegatt förekommer *Amphipholis squamata* i miljöer som under de senaste decennierna starkt påverkats av syrebrist, och arten har också minskat på ett antal kända lokaler i Kosterområdet. Arten har direktutvecklande larver vilket begränsar dess spridningsförmåga och möjligheter till återkolonisation.

Ekologi

Dvärgormstjärna lever på 10-480 meters djup (undantagsvis så grunt som mindre än 1 meter och djupare än 1 000 m). Med tanke på att det kan handla om flera arter, kan det dock visa sig att djuputbredning och övriga levnadsförhållanden är mer snäva för varje sådan enskild art. Dvärgormstjärna påträffas under sedimentytan i något grövre, mer eller mindre sandiga bottnar med skal, grus och stenar, där den tycks söka skydd under större skal eller småstenar. Den kan också förekomma under alger på hårda bottnar eller i skrymslen i rev med ögonkorall *Lophelia pertusa*. I andra områden kan den påträffas på bottnar med ålgräs (bandtång *Zostera* spp.). Den äter antingen genom att fånga näringspartiklar i slem på sina taggar och sedan föra dem till munnen med slangfötterna, eller genom att plocka nyligen sedimenterade partiklar från sedimentets yta. Dvärgormstjärna är hermafrodit och föder fullt utvecklade små ormstjärnor. Levandefödande arter har normalt relativt små utbredningsområden p.g.a. begränsad spridningsförmåga. Den globala utbredningen för denna art är därför förvånande, men utbredningen kan förklaras dels av att det kanske rör sig om ett komplex av flera arter, dels av att arten konstaterats kunna spridas med drivande algmattor. Dvärgormstjärna är bioluminescent, vilket innebär att den kan producera synligt ljus.

Hot

Arten saknar pelagiskt larvstadium varför den normalt kan förväntas reproducera sig i de områden där den påträffas. Återkolonisation av områden från vilka arten slagits ut, t.ex. genom syrebrist eller annan miljöpåverkan, kan därför ta många år.

Åtgärder

Det är viktigt att miljömålsarbetet med att minska tillförseln av näringsämnen och miljögifter till havet fortsätter och intensifieras. Det är dock svårt att föreslå mer specifika åtgärder eftersom kunskapen om vad som orsakat artens tillbakagång är bristfällig. Övrigt. Det råder taxonomisk osäkerhet kring arten men ingen har arbetat med den eller utrett frågan. Arten har av många författare angivits som kosmopolit i både tempererade och varma hav. Den har också rapporterats från så avlägsna områden som Medelhavet, Västafrika, Antillerna, Brasilien, Australien och Nya Zeeland. Då arten saknar pelagiska larver och därför har en begränsad spridningsförmåga kan man misstänka att det i verkligheten är fråga om ett komplex med många arter.

Övrigt

Namngivning: *Amphipholis squamata* (Delle Chiaje, 1828). Originalbeskrivning: *Asterias squamata*. *Memorie sulla storia e notomia degli animali senza vertebre del regno di Napoli*, Vol. III: 74. Synonymer: *Ophiura elegans* W.E. Leach, 1815; *Ophiura neglecta* G. Johnston, 1835; *Amphipholis tenera* Lütken, 1856; *Amphipholis lineata* Ljungman, 1872; *Amphiura tenuispina* Ljungman, 1865. Moderna studier tyder på att artnamnet *Amphipholis squamata* inte består av en enda art utan döljer flera olika arter världen över. Därför är det ännu osäkert vilka av dessa namn (tidigare betraktade som synonymer) som i själva verket bör appliceras på olika arter inom detta artkomplex. Etymologi: *squamatus* (lat.) = fjällig; *squama* (lat.) = fjäll; suffixet *-atus* (lat.). Uttal: [Amfifólis skvamáta]

Litteratur

- Brattström, H. 1941. Studien über die Echinodermen des Gebietes zwischen Skagerrak und Ostsee, besonders des Öresundes, mit einer Übersicht über die physische Geographie. *Undersökningar över Öresund* 27:1-329.
- Gibson, R., Hextall, B. & Rogers, A. 2001. *Photographic Guide to the Sea and Shore Life of Britain and North-west Europe*. Oxford University Press, Oxford.
- Gislén, T. 1929. Epibioses of the Gullmar Fjord I. A Study in Marine Sociology. *Kristinebergs Zoologiska Station 1877-1927* (3):1-123.
- Gislén, T. 1930. Epibioses of the Gullmar Fjord II. *Marine Sociology. Kristinebergs Zoologiska Station 1877-1927* (4): 1-380.
- Hansson, H.G. 1998. *Sydsandinaviska marina flercelliga evertetrater*, utgåva 2. Länsstyrelsen, Västra Götaland.
- Høisæter, T. 1990. An annotated check-list of the echinoderms of the Norwegian coast and adjacent waters. *Sarsia* 75:83-106.
- Jägerskiöld, L. A 1971. A Survey of the Marine Benthonic Macro-Fauna along the Swedish West Coast 1921-1938. *Acta Reg. Soc. Sci. Litt. Got., Zoologica* 6:1-146.
- Molander, A. 1928. Animal communities on soft bottom areas in the Gullmar fjord. *Kristinebergs Zoologiska Station 1877-1927* (2):1-90.
- Mortensen, Th. 1924. Pighude (Echinodermer), *Danmarks Fauna* 27, 274 pp.
- Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Tagghudingar-svalgsträngsdjur. Echinodermata-Hemichordata. 2013. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Théel, H. 1907. Om utvecklingen af Sveriges zoologiska hafsstation Kristinenberg och om djurlifvet i angränsande haf och fjordar. *Arkiv för Zoologi* 4(5):1-136.
- Thorson, G. 1946. Reproduction and larval development of Danish marine bottom invertebrates, with special reference to the planktonic larvae in the Sound (Øresund). *Medd. Danmarks Fiskeri- og Havunders. Serie: Plankton* 4(1): 1-523.
- Ursin, E. 1960. A quantitative investigation of the echinoderm fauna of the central North Sea. *Medd. Danmarks Fiskeri- og Havunders. N.S.* 2(24)1-204.

Författare

Malin Strand, Hans G. Hansson & Tomas Cedhagen 2013 (kännetecken, ekologi, utbredning). Tomas Cedhagen 2004. © ArtDatabanken, SLU 2005 (naturvårdsinformation).